

ἔργα χρήσιμα ἔκείνους, οἵτινες πρότερον δὲν εἶχον ἄλλον τρόπον ζωῆς ή τὴν ἀπογύμνωσιν τοῦ διαβάτου.

Σ.

(Ἔπειται τὸ τέλος).

ΠΕΡΙ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑΣ⁽¹⁾

Αἱ πλεῖσται τῶν μονομαχιῶν ὅσαι κατέληξαν τραγικῶς ἀπό τινων ἑτῶν, ἔξηγοῦνται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ μονομαχήσαντες καὶ οἱ μάρτυρες ἡγήσουν αὐτὰ τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἐπιβαλλομένης αὐτοῖς εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δεοντολογίας.

Ἡ τελευταῖα μονομαχία Chapuis-Dékeirel εἶναι νέα τούτου ἀπόδειξις. (2)

Εἶναι ἐπομένως ὅχι μόνον ἐνδιαφέρον ἄλλα καὶ χρήσιμον πρωτίστως, ὅπως γνωρίσωμεν τοῖς μὲν καὶ τοῖς δὲ ἐν ἐκθέσει συνοπτικῶς, τί ὀφείλουσι νὰ πράττωσιν, ὅπαν ὑποβάλλωνται εἰς τὴν κοινωνικὴν πρόληψιν, τὴν ὄνομαζομένην μονομαχία.

Γνωστόν, ὅτι ἐν Γαλλίᾳ δύο μόνον ὅπλα εἶναι παραδεκτὰ διὰ τὴν μονομαχίαν, τὸ ξῖφος (épée) καὶ τὸ πιστόλιον. Ἡ σπάθη (sabre) μόνον ἐκτάκτως εἶναι παραδεκτή. Ἡ σπάθη οὐδέποτε δύναται νὰ ἐπιβληθῇ εἰς πολίτην, ἀλλὰ μόνον ἐκ μέρους τοῦ προσβληθέντος δύναται νὰ ἐπιβληθῇ τὸ ὅπλον τοῦτο εἰς στρατιωτικὸν ὑπηρετοῦντα ἢ ὑπηρετήσαντα εἰς τὸ ἵππικόν.

Ἐπειδὴ τὸ ξῖφος εἶναι τὸ μᾶλλον ἐν χρήσει ὅπλον, συμβουλεύομεν τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ κατὰ προτίμην ἡτὶ πιστολίου τοῦ συνήθως ἁγοντος εἰς τραγικὰ ἢ εἰς γελοῖα ἀποτελέσματα.

Ἡ ἐκλογὴ τῶν ὅπλων ἀνήκει, ὡς γνωστόν, εἰς τὸν προσβεβλημένον. Ἐπειδὴ ἡ προνομία αὕτη ἀποτελεῖ μέγα δῆμος, ἀνάγκη νὰ δρισθῇ καλῶς τί ἀποτελεῖ τὴν προσβολήν, ὅπως γνωρίζωμεν ἀκριβῶς ποῖος εἶναι ὁ προσβεβλημένος. «Πᾶσα λέξις, λέγει ὁ Chateauvillard, πᾶν ἔγγραφον ἢ κίνημα ἢ κτύπημα, προσβάλλον τὴν φίλοτιμίαν, τὴν ἀβρότητα ἢ τὴν τιμὴν προσώπου τινὸς ἀποτελεῖ προσβολήν». Ὑπάρχουσι τριῶν βαθμῶν προσβολαῖ: Ἡ ἀπλῆ προσβολὴ δίδει δικαίωμα μόνον εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὅπλων ἢ

προσβολὴ μετὰ ὑβρεως συνεπάγει τὴν ἐκλογὴν τῶν ὅρων τῆς μονομαχίας καὶ τῶν ὅπλων. Ἡ προσβολὴ μετὰ ἐπιθέσεως δίδει δικαίωμα εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὅρων τῆς μονομαχίας, τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἀποστάσεων.

Ἐὰν εἰς τὴν ὕβριν γενῆ ἀπάντησις δι' ἑτερας ὕβρεως, ἡ ἰδιότης τοῦ προσβεβλημένου μένει εἰς τὸν πρῶτον ὕβρισθέντα.

Ἐὰν εἰς ἀπλὴν προσβολὴν γενῆ ἀπάντησις διὰ βαρείας ὕβρεως προσβαλουσῆς τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν, ὁ βαρέως ὕβρισθεὶς μένει ὁ προσβεβλημένος.

Ἡ βαρεία ὕβρις ἀποτελεῖ οὔσιωδῶς τὴν προσβολήν, διὰ τοῦτο ἐὰν εἰς τοιαύτην ὕβριν γενῆ ἀπάντησις δι' ἄλλης ὕβρεως, ὁ πρῶτος βαρέως ὕβρισθεὶς μένει ὁ προσβεβλημένος.

Καθ' ὃσον ἀφορᾷ τὴν ἐπίθεσιν (τὴν σοβαρωτάτην προσβολήν, ἡτὶς δύναται νὰ γίνῃ εἰς ἀνθρώπων), ὁ δεχθεὶς τὸ ῥάπισμα μένει ὁ προσβεβλημένος, ὅταν εἰς ὕβριν τινὰ ἐγένετο ἀπάντησις διὰ ῥάπισματος. Ἐὰν τὸ ῥάπισμα προκαλέσῃ ἀντιρράπισμα, ἡ ἰδιότης τοῦ προσβεβλημένου μένει εἰς τὸν πρῶτον ῥάπισθέντα.

Καθῆκον ἀναπόδραστον διὰ τοὺς μάρτυρας εἶναι ν' ἀρνῶνται τὴν σύμπραξιν αὐτῶν εἰς μονομαχίας ὅχι σπουδαίας, μὲ στηριζόμενας δηλαδὴ ἐπὶ πραγματικῶν ἀδικημάτων τῶν ἀντιφερομένων, ἢ διασκευαζομένας ὅπως προσπορίσωσι τοῖς ἀνταγωνισταῖς μικράν τινα ἐπιτυχίαν ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ. Δὲν πρέπει νὰ διστάσητε εἰς τοιαύτην περίπτωσιν νὰ δηλώσητε εἰς τὸν φίλον σας ὅτι παρεκτρέπεται ἢ ὅτι ζητεῖ ἔριν ἀλογον, (τὴν κατὰ τὸ γαλλικὸν λόγιον *querelle d' allemand*).

Δυνατὸν νὰ μὴ δύνανται τὰ ἀντιφερόμενα μέρη νὰ γνωστοποιήσωσιν εἰς τοὺς μάρτυράς των τὰς ἀφορμὰς τῆς προκλήσεως, ἐνεκα τοῦ ἴδια-ζόντως λεπτοῦ λόγου τῆς ἑρίδος: ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, οἱ μάρτυρες πρέπει ν' ἀπαιτήσωσι πρὸιν ἢ ἐπιτρέψωσι τὴν μονομαχίαν, ὅπως οἱ ἐπιφορτίσαντες αὐτοῖς τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑποθέσεως αὐτῶν δηλώσωσιν ἐπὶ λόγῳ τιμῆς, ὅτι αἱ ἀφορμαὶ τῆς μονομαχίας δὲν δύνανται ν' ἀποκαλυφθῶσι διὰ λόγους ἴδιαιτέρους (ώς λόγου χάριν ὅταν πρόκηται περὶ τῆς τιμῆς γυναικός), ἀλλὰ συντόνως προτρέπομεν τοὺς μάρτυρας ν' ἀρνῶνται τὴν συνδρομὴν των εἰς ἀντιφερομένους, οἵτινες ἐπὶ προφάσει μονομαχίας ἐνεκα θῆθεν ἀφορμῶν ἐμπιστευτικῆς φύσεως, πράγματι προτίθενται νὰ λύσωσι διὰ τῶν ὅπλων χρηματικὰς διαφοράς.

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι τὸ πρῶτον πράγμα τὸ διοπτοῖν πρέπει νὰ κάμη τις ὅταν ἀπειλῆται ὑπὸ μονομαχίας, εἴναι νὰ ἐκλέξῃ δύο μάρτυρας. Ἀλλ' ὅτι γενικῶς ἀγνοεῖται εἴναι ἡ μεγίστη σπουδαίοτης τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐντολοδόχων τούτων, εἰς

(1) Καίτοι δὲν παραδεχθεῖσαν τὸ μεσαιωνικὸν ἔθιμον τῆς μονομαχίας, ἐθεωρήσαμεν χρήσιμον νὰ μεταφέρωμεν τὴν παρούσαν πραγματείαν παρ' ἀνδρὸς ἐμπείρου γεγραμμένην, ἐν ἣ διαγράφονται σαφῶς οἱ κανόνες πρὸς οὓς ὁφείλουσι νὰ συμμορφώνωνται οἱ ἀνταγωνιζόμενοι καὶ οἱ μάρτυρες αὐτῶν.

(2) Πρὸ τινων μηνῶν ἐν Dunkerque τῆς Γαλλίας ὁ ἀξιωματικὸς Chapuis, προσαλέσσας δι' ἀσήμαντον λογομαχίαν τὸν ἔμπορον Dékeirel ἐφονεύθη διὰ τοῦ ξίφους ὑπὸ αὐτοῦ. Πολλαὶ ἐγένονταταῖς κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς τε ὑποθέσεως καὶ τῆς μάχης.

ούς ἐμπιστευόμεθα τὴν τιμὴν καὶ προσέτι τὴν ζωὴν μας. Οἱ πλεῖστοι τῶν εὐρισκομένων εἰς τὴν δυσάρεστον περίπτωσιν ἐπικειμένης μονομαχίας φαντάζονται, ὅτι ὀρκεῖ ν' ἀποταθῶσιν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ εἰς τὸν προστυχόντα. Τοιαύτη δύναμις ἐκλογὴ τοῦ τυχόντος εἶναι τόσον ἔμφρων ὅσον ἔμφρων θὰ ἦτον ἡ ἐκλογὴ, τὴν δύοισαν ἥθελε κάμει τραυματίας, ὅστις ἔχων ἀνάγκην νὰ ὑποστῇ δυσχερῆ ἔγχειρισιν, θὰ ἀπετείνετο ὅχι εἰς ἐπιδέξιον χειρούργον ἀλλ' εἰς κρεοπώλην. Μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι ὁ κρεοπώλης θὰ διστάσῃ νὰ φέρῃ τὴν μάχαιράν του ἐπὶ τοῦ πάσχοντος μέρους, ἐνῷ δὲν θρωπός ὁ παρακληθεὶς νὰ γίνῃ μάρτυς θέλει δεχθῆ ἐξ ἀγνοίας ἢ ἐξ ἐλαφρότητος, ἢ ἀπλῶς κινούμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ παραστῇ εἰς δραματικὸν θέατρον ἢ νὰ ἴδῃ τὸ δόνομά του τυπωμένον κάτωθεν πρωτοκόλλου.

Ἀνάγκη πᾶς τις νὰ γνωρίζῃ καλῶς, ὅτι δὲν αὐτοσχεδιάζεται τις μάρτυς, ὡς δὲν αὐτοσχεδιάζεται ῥήτωρ, κριτικός, ζωγράφος ἢ ὑποδηματορράφος. Δι' ὅλας αὐτὰς τὰς λειτουργίας τὰς τόσον διαφόρους ἀπαιτεῖται προπαίδεια (ἀπαιτοῦσα καὶ αὐτὴ συμφυεῖς διαθέσεις), καὶ εἰδικὴ διδασκαλία.

Τπάρχουσι λοιπὸν δύο κύριοι λόγοι δι' οὓς οἱ μονομαχοῦντες συχνάκις βοηθοῦνται ὑπὸ κακῶν παραστατῶν. 'Ο πρῶτος εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀδιαφορία τῶν ἐκλεγόντων τοὺς μάρτυρας, καὶ ὁ δεύτερος εἶναι ἡ σπανιότης τῶν καλῶν μαρτύρων.

Ο μάρτυς ὁ ἀληθῶς δόξιος τοῦ ὄντος τούτου πρέπει νὰ κατέχῃ σύνολόν τι προτερημάτων σπανίων. Πρέπει πρῶτον νὰ εἶναι ἀναμφισβητήτως ἔντιμος ἀνήρ. Εἰς ὑπόθεσιν τιμῆς πρέπει νὰ ἀποκρούωμεν τὴν συμμετοχὴν παντὸς μὴ ἀπολύτως ἐντίμου.

Ο καλὸς μάρτυς δὲν πρέπει νὰ εἴναι οὔτε πολὺ νέος οὔτε πολὺ ἡλικιωμένος. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν στερεῖται πείρας καὶ κύρους· εἰς τὴν δευτέραν εἶναι φόβος μὴ λείψωσιν αὐτῷ ἢ δέουσα σταθερότης καὶ δραστηριότης.

Ο τέλειος μάρτυς δὲν φαντάζομαι πρέπει νὰ παρευρέθῃ εἰς πολλὰς μονομαχίας. 'Αλλως ποίαν ἀπόδειξιν ἔχω τῶν πλεονεκτημάτων του; Γνωρίζω, ὅτι ὅπως διὰ νὰ μάθῃ τις νὰ κολυμβᾷ πρέπει νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸ νερόν, οὕτως ὅπως ἀποκτήσῃ τις τὰ προσόντα καλοῦ μάρτυρος ἀνάγκην ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τοιοῦτος.

Πιθανὸν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας διαμένει μάρτυρας εἰς τὴν αὐτοδειχθῆ τέλειος παραστάτης. 'Ολας εἶναι δυνατά. 'Αλλὰ καλλίτερον εἶναι νὰ μὴ κάμητε τὴν ἐπικινδυνὸν δοκιμήν, ἀλλὰ νὰ ἐκλέξητε ἐντολοδόχον ἀνδρανὸν ὃνδη ὑποστάντα τὸ βάπτισμα τοῦ πυρός.

Ο καλὸς μάρτυς πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἔξιν τῶν

ὅπλων, νὰ γνωρίζῃ τὴν ξιφασκίαν, νὰ εἴναι εὔστροφος, ὁξυδερκής καὶ κάτοχος ψυχραιμίας ἀπολύτως ἀναγκαίας εἰς τὸν διευθύνοντα μορομαχῶν.

Δύο προσέτι πλεονεκτήματα πρέπει νὰ κατέχῃ διάλειος μάρτυς, τὴν διαλλακτικότητα καὶ τὴν σταθερότητα. Τὸ πνεῦμα τῆς συνδιαλλαγῆς εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον πρὸς καλὴν ἐπεργασίαν τῶν διαπραγματεύσεων τῆς ὑποθέσεως, διότι ἐννέα φοράς ἐπὶ δέκα ἡ εἰρηνικὴ ἢ ἐχθρικὴ λύσις τῆς διαφορᾶς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μάρτυρος. Η σταθερότης εἶναι ἐπίσης ἀναγκαίοτάτη ὅσον καὶ ἡ διαλλακτικότης. Διότι τὸ συνδιαλλακτικὸν πνεῦμα ἔχει ὅρια, καὶ διατάσσεται λογικαὶ ὑποχωρήσεις ἐξηντλήθησαν, πρέπει νὰ δειξωμεν ὅτι ἔχομεν σθέρος (ώς λέγουσι κοινῶς οἱ Γάλλοι: *de la poigne*). Τὸ ἀποφασιστικὸν θάρρος εἶναι ἐκ τῶν κυριωτάτων προσόντων τοῦ μάρτυρος πρὸ τῆς μάχης καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς.

Συνελόντι εἰπεῖν, καὶ ἐλλείψει μάρτυρος ἰδιαζόντως γνωστοῦ καὶ ἀρίστου, πρέπει νὰ ἐκλέγῃ τις μεταξὺ τῶν φίλων του ἔνα ἀνδρανὸν πατόπτορον (κατὰ τὸ κοινὸν γαλλικὸν λόγιον *qui n'a pas froid aux yeux*).

Γνωστὸν, ὅτι διατάσσεται τις ἐκρήγνυται μεταξὺ προσώπων ἐκ τῶν ἀνωτέρων τάξεων, γίνεται μεταξὺ αὐτῶν ἀνταλλαγὴ ἐπισκεπτηρίων. 'Απὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐγένετο ἔναρξις τῆς ὑποθέσεως, πᾶσα συζήτησις πρέπει νὰ παύσῃ καὶ τὰ διαφερόμενα μέρη δὲν δύνανται πλέον νὰ συγκοινωνήσωσι πρὸς ἀλληλαγή ἢ διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῶν μαρτύρων των. 'Αφοῦ ἐκλέξητε τοὺς μάρτυράς σας (ἔξαιρουμένων πάντοτε τοῦ πατρός, τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τοῦ γενέος), θέλετε στέλλειτε τὰ ὄντοτα καὶ τὰς διευθύνσεις αὐτῶν πρὸς τὸν ἀντίπαλόν σας.

Ταῦτα ἀφορῶσιν εἰς τὴν πρόκλησιν τὴν γνωμένην αὐτοστιγμῆ ἀμα τῇ προσβολῇ. 'Αλλὰ συμβαίνει συχνάκις ἡ πρόκλησις νὰ εἴναι μεταγενεστέρα τῆς προσβολῆς, παραδείγματος χάριν, ὅταν τις ἐκλάθῃ ὅτι προσεβλήθη ὑπὸ ἐφημερίδος. 'Εν τοιαύτῃ περιπτώσει διαρκαλῶν πληροφορεῖ ταχέως τοὺς μάρτυράς του περὶ τῆς οὐσίας τῆς ὑποθέσεως, καὶ ἐπιφορτίζει αὐτοὺς νὰ εὔρωσι τὸν προσβαλόντα, ὅπως τῷ ζητήσωσιν ἢ ἀνάκλησιν τῶν δημοσιευθέντων ἢ ἵκανοπίσησιν διὰ τῶν ὅπλων.

'Εάν δὲ ἀγτιφερόμενος ἀρνῆται νὰ διορίσῃ μάρτυρας, οἱ ἐντολοδόχοι σας πρέπει νὰ συντάξωσι πρωτόκολλον καὶ ὄφείλουσι εὐθὺς ν' ἀποσύρθωσιν, ἐὰν δὲ ἀντιφερόμενος ἐπιμένῃ, μεθ' ὅλας τὰς παρατηρήσεις των, νὰ συζητῇ.

"Οτανοὶ μάρτυρες δὲν εὔρισκωσιν εἰς τὴν οἰκίαν του πρόσωπον τὸ δόπιον ὑπῆργον νὰ ἐπισκεφθῶσιν, ὄφείλουσι νὰ ἀφίνωσι τὰ ἐπισκεπτήριά των ὑποδεικνύοντες τὴν ὥραν καθ' ἣν θὰ ἐπανέλθωσι. 'Εν περιπτώσει δευτέρας ἀποτυχίας,

θέλουσιν εἰδοποιήσει δι' ἐπιστολῆς ή σφαλισμένης τὸν ἀντιφερόμενον, διὰ τοῦ περιπτώσει μὴ ἀπαντήσεως ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρῶν θὰ θεωρήσωσι τὴν σιωπὴν ταύτην ως ἄρνησιν τῆς μονομαχίας, περὶ ἣς θὰ συντάξωσι πρωτόκολλον. "Οταν τις ἀντὶ νὰ στέλλῃ ἀπ' ἐναντίας δέχηται μάρτυρας, ὅφειλει νὰ προσαγορεύῃ μεθ' ἄβροφοςύνης τοὺς ἐντολοδόχους τοῦ ἀντιφερομένου, ν' ἀκούσῃ τὴν κοινοποίησίν των χωρίς νὰ τοὺς διακόψῃ καὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς μίαν ἀπάντησιν ἀρνητικὴν ἢ καταφατικήν, σκένει τινὸς σχολίου. Ἡ χρονικὴ προθεσμία πρὸς ἀποστολὴν μαρτύρων ἡ πρὸς ἀπάντησιν εἶναι ὠρῶν εἰκοσιτεσσάρων, ἔκτὸς περιπτώσεως ἀνωτέρας βίας.

Ἄφοῦ συναντηθῶσιν οἱ τέσσαρες μάρτυρες, δούλουσι τὸν καταλληλότερον τόπον συνεντεῦξεως, ὅπως ὅσον ἔνεστιν ὀλιγώτερον ἐνοχληθῶσι, καὶ συζητοῦσι κατὰ βάθος τὴν ὑπόθεσιν. Ἄφοῦ καλῶς μελετήσωσι τὰς φαινομένας ἢ πραγματικὰς ἀφορμὰς τῆς διενέξεως, ἀφοῦ ἀκριβῶς ἐκτιμήσωσι τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀξίαν τῆς προσθολῆς καὶ ἀποφασίσωσιν εἰς ποῖον ἀνήκει ἡ ἴδιότης τοῦ προσθεβλημένου, οἱ μάρτυρες πρέπει πάντοτε νὰ ἔχαντλησωσιν ὅλα τὰ μέσα τῆς συνδιαλλαγῆς, ἔστω καὶ χάριν τῶν τύπων, ἐὰν ἡ ὑπόθεσις ἦν ἀνεπίδεκτος συμβίβασμοῦ, εἰς τρόπον ὅπει τὰς ἔχασφαλίσωσι τούλαχιστον τὴν εὐθύνην των ἐν περιπτώσει δικαιοτικῆς καταδίκης (1).

Ἐὰν ἡ ὑπόθεσις λύεται εἰρηνικῶς, συντάσσεται πρωτόκολλον σαφέστατον καὶ ἀκριβέστατον τῶν ὄρων τοῦ συμβίβασμοῦ. Ἀντίγραφον χρονολογημένον καὶ ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τῶν τεσσάρων μαρτύρων δίδεται χωριστὰ εἰς ἕκαστον τῶν δύο ἐνδιαφερομένων, ὅστις ἐγχρίνει τὰ ἀποφασισθέντα.

Ἐὰν ἡ ὑπόθεσις ἦνε ἔξ ἔκεινων, αἵτινες δὲν διορθόνονται, οἱ μάρτυρές σας, οἵτινες ἔλαθον τὰς διδηγίας σας σαφεστάτας, προσπαθοῦσι γὰρ ἐπιβίλλωσι τοὺς ὄρους σας. Ἐὰν σᾶς ἀνεγνωρίσθη ἡ ἴδιότης τοῦ προσθεβλημένου, τίποτε ἀπλούστερον, ἔχετε τὴν ἐκλογὴν τῶν ὅπλων καὶ τὴν ἐπιβάλλετε. Τῆς ἐκλογῆς τῶν ὅπλων ἀπαξῆ ἀποφασισθείσης μεταξὺ τῶν μαρτύρων, δούλουσι οἱ ὄροι τῆς μάχης, καὶ προσδιορίζεται διάποιος, ἡ ἡμέρα καὶ ἡ ὥρα τῆς συναντήσεως ἐν πρωτοκόλλῳ κανονίζονται τὰ τῆς μονομαχίας (τῷ καλούμενῳ *procès verbal de rencontre*). Κατ' ἄρχὴν πᾶσα ὑπόθεσις τιμῆς δέον νὰ λύεται ἐντὸς τεσσαράκοντα ὄκτὼ ὥρῶν ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἀποστολῆς τῶν μαρτύρων. Ἔννοεῖται, διὰ τὸ προθεσμία αὕτη δόναται νὰ παραταθῇ τῇ συναινέσει τῶν ἐνδιαφερομένων, ἀλλ' εἶναι προ-

τιμότερον νὰ λήγῃ ἡ διαφορὰ τὸ ταχύτερον. Πρὸς ἀποφυγὴν πάσης δυσαρέστου συζητήσεως ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς συναντήσεως, συμβουλεύομεν ὅπως πάντοτε προδιαγράφωνται ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τῷ κανονίζοντι τὰ τῆς μονομαχίας ὅχι μόνον τὰ κυριώτερα σημεῖα ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ ἐλάχισται λεπτομέρειαι.

Τέλος, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ δοισθῇ ἐάν ἡ μονομαχία θὰ σταματήσῃ ἀμαρτία σεμεῖον, ἡ ἐάν θὰ διαρκέσῃ μέχρις οὐδὲ εἰς τῶν ἀνταγωνιζομένων δὲν δύναται πλέον νὰ ἔξακολουθήσῃ χωρίς καταφανῶς νὰ μειονεκτῇ τοῦ ἀντιπάλου του. Ομολογοῦμεν δέ, διὰ τὸν ἐννοοῦμεν τὴν μονομαχίαν μέχρι πρώτου αἴματος. Διότι ἡ πρόκειται περὶ σπουδαίας ὑποθέσεως, καὶ τότε ἡ μάχη πρέπει νὰ διαρκέσῃ μέχρι σοβαροῦ τραύματος (κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου γαλλικὴν ἔκφρασιν ἀ *outrance*), ἡ ἡ διένεξις δὲν εἶναι σπουδαία, καὶ τότε οἱ μάρτυρες εἶναι ἐνοχοί, διότι δὲν συνεβίβασαν τὴν ὑπόθεσιν. Δύσκολον εἶναι νὰ ἔξελθῃ τις τοῦ διελήμματος τούτου.

Αἱ ἐπιδεικτικαὶ μονομαχίαι δοσαι γίνονται πρὸς τέρψιν τοῦ κοινοῦ, ἡ χάριν δέκαλάμας γελοίων μονομάχων, αὐστηρῶς ἀπαγορεύονται.

Ἐλεύθερος εἶναι τις ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς μάρτυράς του τῆς περαιτέρω φροντίδος καὶ νὰ ἐκλέξῃ ἄλλους, ἐάν ἔχῃ τις πεποίθησιν διεξήγαγον τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτοῖς λεπτὴν ἐντολήν. Ἐπίσης οἱ μάρτυρες δικαιοῦνται ν' ἀρνηθῶσι τὴν περαιτέρω συνδρομὴν αὐτῶν εἰς τὸν πελάτην των, ἐάν ἐκτιμήσωσιν διότι ἡ συνείδησίς των τοῖς ἀπαγορεύει ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν εἰς δόδον σκολιάν.

Ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἀφοῦ δοισθῶσι διὰ κλήρου ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν ὅπλων, ἀφοῦ ἔξετασθῶσιν ἐπιμελῶς εἰς τὴν ἐνδυμασίαν τῶν οἱ ἀνταγωνισταί, ἀνάγκη νὰ ἀνατεθῇ ἡ διεύθυνσις τῆς μάχης εἰς μάρτυρα τὸν μάλλον πεπειρχμένον. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ μέλλοντος νὰ ἐπιβλέψῃ εἰς τὰς περιπτείας τῆς συμπλοκῆς ἔχει μεγάλην σημασίαν, διὸ ἡ ἐκλογὴ πρέπει νὰ γείνη ἐν ἐπιγνώσει. Ο διευθύνων τὴν μάχην πρέπει νὰ ἔχῃ· 1ον βλέμμα, δύπως παρατηρή παρευθὺς τὸ παραμικρότερον τραύμα, πράγμα δυσχερές ἐν συμπλοκῇ δύωσοῦν *ζωηρῷ*. 2ον ψυχραίμαρ, δύπως παρακολουθῇ εἰς τὰς παραμικρότεράς λεπτομερείας τὰς φάσεις τῆς πάλης· 3ον θάρρος, δύπως καταστέλλῃ μετὰ δύναμεως τὴν ἐλαχίστην παράβασιν τῶν κανόνων τῆς μονομαχίας· 4ον ἀμεροληγμάτων, δύπως ἐφαρμόζῃ τὴν αὐστηρότητα ταύτην εἰς τὸν ἔνα δύπως καὶ εἰς τὸν ἔτερον τῶν ἀνταγωνιζομένων. Τέλος πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν δέξιν τῶν δύπλων. Εἴναι δὲ φανερὸν διότι ἐν μονομαχίᾳ διὰ ξίφους, ἐάν διευθύνων τὴν μάχην δὲν ἔχῃ γνῶσιν βαθεῖαν τῆς ζιφασκίας, θὰ τῷ ἦνε ἀδύνατον νὰ ἐκτιμήσῃ ἀκριβῶς τὸ εἶδος τῶν ἐπιβέσεων, καὶ

(1) Τὰ σχετικὰ ἄρθρα ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ποινικῷ νόμῳ είναι τὰ 208, 209, 210 καὶ 211.

έπομένως νὰ ένεργήσῃ χρησίμως ἐν κατιφὲ εὐθέτῳ. Ως βλέπετε, καίτοι ἡ συνήθεια θέλει ὅπως ἡ διεύθυνσις τῆς μάχης ἀνατίθηται, κατ' ἀρχήν, εἰς τὸν πρεσβύτερον, ὅμως ἀδιστάκτως πρέπει ν' ἀνατίθεται, ἡ ἐντολὴ αὕτη εἰς τὸν παρουσιάζοντα τὰ πλεῖστα τῶν ἄνω ἀριθμουμένων πλεονεκτημάτων.

Δὲν θέλω εἰσέλθει εἰς τὴν τεχνικὴν λεπτομέρειαν τῶν διαφόρων φάσεων, δι' ὧν δύναται νὰ διέλθῃ ἡ μονομαχία, εἴτε διὰ ξίφους εἴτε διὰ πιστολίου· πρὸς τοῦτο ἔπρεπε νὰ εἰσέλθω εἰς λεπτομερείας ὑπὲρ τὸ δέον διεξοδικάς διὰ τὴν παροῦσαν συνοπτικὴν ἔκθεσιν, σχετικὴν πρὸς τὰς ὑποθέσεις τῆς τιμῆς. Περιορίζομαι νὰ εἴπω, διτι μὲ διευθυντὴν τῆς μάχης πεπειραμένον δὲν εἶνε φόρος νὰ λάθωσι χώραν αἱ ἀταξίαι αἱ γενόμεναι εἰς τινας προσφάτους μονομαχίας. Οἱ διαμαχόμενοι ἃς συμμορφοῦνται πρὸς τὰς παραγγελίας τοῦ διευθύνοντος, ὅπως ἐνεργῶσι πάντοτε σύμφωνα πρὸς τοὺς κανόνας τῆς τιμῆς.

Πρὸιν ἡ καταλήξω τὸν λόγον, θὰ εἴπω δύο λέξεις περὶ πρωτοκόλλων.

Γνωστόν, διτι δύο συντάσσονται πρωτόκολλα, τὸ ἔν πρὸ τῆς μονομαχίας, καὶ τὸ ἔτερον μετ' αὐτήν. Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν ἔγγραφῶν τούτων δέον νὰ ἔνε τὰ ἔξης. Πρέπει νὰ ἔνε συντεταγμένα σαφῶς καὶ συνοπτικῶς, νὰ ἔνε ὑπογεγραμμένα παρὰ τῶν τεσσάρων μαρτύρων, νὰ σημειώσι τὴν χρονολογίαν, τὸν τόπον καὶ τὴν ὥραν καθ' ἣν συνετάχθησαν, καὶ τέλος νὰ ἔνε γεγραμμένα εἰς δύο ἀντίγραφα. Τὸ πρῶτον πρωτόκολλον θέλει περιέχει ὅλας τὰς λεπτομερείας τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν μέλλουσαν νὰ λάθῃ χώραν συμπλοκήν, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως. Τὸ δεύτερον πρωτόκολλον πρέπει νὰ ἔνε λακωνικώτατον. «Ἐν αὐτῷ οἱ μάρτυρες σημειοῦσι μόνον τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς μάχης, τὴν φύσιν τοῦ τραύματος, καὶ ὑπογράφονται ἀφοῦ μνημονεύσωσι τὸν τόπον, τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν τῆς συναντήσεως. Συνιστῶμεν συντόνως τὴν ἀποφυγὴν ἐν τῷ πρωτόκολλῳ τούτῳ δύο ὥρων ἐπίσης ἀτυχῶν, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, ἦτοι «τὴν ἱκανοποιηθεῖσαν τιμὴν» καὶ «τὴν ἀνδρείαν τῶν ἀνταγωνισθέντων». Διότι τὸ νὰ γένηται λόγος, διτι οἱ μονομαχήσαντες ἡγωνίσθησαν εὐτόλμως, τοῦτο δίδει χώραν εἰς τὴν σκέψιν, διτι περιεμένετο νὰ φάνωσι δεῖλοι. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὥρτραν, διτι «ἡ τιμὴ ἱκανοποιηθῇ», εὐρίσκων αὐτὴν περιττὴν καὶ ἐπικίνδυνον· περιττὴν διότι εἶνε παραδεδεγμένον, διτι τὸ γεγονός τὸ νὰ σταθῶσι διεῖ πόνεναντι τοῦ ἀλλού δύο ἀνδρες μὲ τὸ ξίφος εἰς τὴν χειρα ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἀπόσθεσιν τῆς προσβολῆς· ἐπικίνδυνον, διότι ὅταν λόγου χάριν δύο ἀνδρες ἀλληλερήσασθησαν, δύναται νὰ φανῇ ἀνεπαρκὲς πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς τιμῆς, διτι

εἰς τούτων ἐμωλωπίσθη ἐλαφρῶς εἰς τὴν χειρα. Καὶ ὅμως ὅλη ἡ ἡτοικὴ ἔννοια τῆς μονομαχίας συνισταται ἀκριβῶς εἰς τοῦτο, διτι διονομαχήσας διεκινδύνευσε κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡτοικ τὴν ζωὴν του, οἰαδήποτε καὶ ἀν ἦτο ἐν τῷ ὅπλῳ ἡ δύναμις του καὶ ἡ ἀδυναμία του ἀντιπάλου του, καὶ μολονότι ὑπῆρξε ἀνώδυνον τὸ ἀποτέλεσμα.

Τέλος ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ἐὰν ἡ μονομαχία ἔνε ἔθιμον καλὸν ἡ κακόν, δύναται τις ν' ἀπαντήσῃ διτι εἶνε ἔθιμον σχεδὸν παράλογον ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ σχεδὸν λογικὸν ἐν τῇ πράξει. Επιθυμῶ μετὰ πολλῶν σπουδαίων ἀνδρῶν νὰ ἔδω τὴν ἔκλειψιν τῆς μονομαχίας, ἀλλ' ἐρωτῶ διτι τίνος τρόπου καὶ πῶς θὰ ἀντικατασταθῇ τὸ ἔθιμον τοῦτο. Ἡ ἀλήθεια εἶνε διτι ἡ μονομαχία θὰ μείνῃ ἐν ἀραγκαῖον κακὸν ἐνόσφ τὰ ἡθη ἡμῶν δὲν μεταβληθῶσιν οὐσιωδῶς. Τὸ θλιβερώτατον γεγονός, ὅπερ ἐστοίχισε τὴν ζωὴν εἰς ἔνα γενναῖον Γάλλον ἀξιωματικὸν δὲν ἀποδεικνύει τίποτε οὔτε ὑπὲρ οὔτε κατὰ τῆς μονομαχίας. Αποδεικνύει μόνον διτι εἶνε καλὸν νὰ γνωρίζωμεν τὰς εἰδικὰς πραγματείας, ὅπου σαφῶς καθορίζονται τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τῶν μονομαχούντων καὶ τῶν μαρτυρῶν.

Ἐπειδὴ ἡ ἡγεμονίθησαν ἡ παρεγγωρίσθησαν αἱ παραγγελίαι αὐταὶ αἱ θεμελιούμεναι ἐπὶ τοῦ δικαίου καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρθου λόγου, διὰ τοῦτο πολλοὶ ἔγενοντο ἔνοχοι σφαλμάτων κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡτοικ σοβαρῶν. Κατ' οὐσίαν, ως εἴπον ἔδη, ἡ μονομαχία ἐνσαρκοῦται ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μάρτυρος. Εάν οὔτος ἔνε πεπειραμένος, ὅλα θὰ γίνωσι τακτικώτατα, ἀλλ' ἐὰν ἀγνοῇ τὰ καθήκοντά του, ως συγχάκις συμβαίνει, ἐπίκεινται πολλὰ κακά. Αὐτὴν τὴν ἴδεαν ἔξεφρασεν διαλφόνος Κάρο διὰ τρόπου λίαν ἐκφραστικοῦ διταν ἔγραψε· «Δέρ φορεύονται οὔτε αἱ σφαῖραι τῶν πιστολῶν, οὔτε αἱ αἰχμαὶ τῶν ξιφῶν, ἀλλ' οἱ μάρτυρες.»

('Ex τοῦ Paris Illustré)

ADOLPHE TAVERNIER.

ΤΙ ΕΣΤΙ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐκεῖνο ὅπερ συνήθως καλοῦμεν πτεῦμα εἶνε πότε πρωτότυπός τις παρομοίωσις, πότε λεπτὸς ὑπαινιγμός, ὅλοτε ἡ χρῆσις λέξεώς τινος παρουσιαζούμενης ὑπὸ σημασίαν ἀλλοίοις ἐκείνης ἢν ἀποδίδομεν αὐτῇ, ἐνταῦθα συσχέτισις δύο ιδεῶν μὴ κοινῶν, ἐκεὶ ἀσυνήθης τις μεταφορά· πρὸς τούτοις ἡ ἔξεύρεσις τῆς ὑποχρυπτομένης ἐν τινι ἀντικειμένῳ καὶ μὴ καταφανοῦς ἐκ πρώτης ὄψεως ιδέας, ἡ τέχνη τοῦ συνδέειν δύο πράγματα κατ' ἐπίφασιν ἀποκεχωρισμένα ἢ τοῦ ἀποκεχωρίζειν δύο ἀλλα συναφῆ ἢ τοῦ ἀντιτιθέναι